

O‘TKIR APPENDITSITDA JARROHLIK DAVOLASH VA POSTOPERATIV ASORATLAR PROFILAKTIKASI.

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 1-son Tibbiy radiologiya kafedrasida assistenti
Shakirova Lobar Mavlon qizi

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti 2-son davolash fakulteti talabasi
222-A guruh talabasi

Nuraliyeva Nigora Raxmatilla qizi.

Annotatsiya.

O‘tkir appenditsit qorin bo‘shlig‘i jarrohligida eng ko‘p uchraydigan o‘tkir kasalliklardan biri bo‘lib, bemorlarni o‘z vaqtida tashxislash va to‘g‘ri jarrohlik davolash muhim klinik ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda o‘tkir appenditsit bilan operatsiya qilingan bemorlarda jarrohlik davolashning ayrim klinik jihatlari hamda operatsiyadan keyingi asoratlarni profilaktikasining samaradorligi tahlil qilindi. Bemorlarning klinik holati, kasallikning kechishi va operatsiyadan keyingi davr natijalari baholandi. Kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, kasallikni erta aniqlash, jarrohlik aralashuvini o‘z vaqtida amalga oshirish, operatsiya vaqtida aseptika va antiseptika qoidalariga qat’iy rioya qilish hamda operatsiyadan keyingi davrda kompleks davolash va parvarish choralarini qo‘llash asoratlarni rivojlanish xavfini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, operatsiyadan keyingi davrda bemorlarni muntazam klinik nazoratda olib borish tiklanish jarayonining tezlashishiga va davolash natijalarining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Olingan natijalar o‘tkir appenditsitda jarrohlik davolash samaradorligini oshirish va operatsiyadan keyingi asoratlarni profilaktikasini takomillashtirishda muhim amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: o‘tkir appenditsit, jarrohlik davolash, appendektomiya, operatsiyadan keyingi asoratlarni profilaktikasi, jarrohlik taktika, operatsiyadan keyingi davr, klinik natijalar.

Kirish

O‘tkir appenditsit qorin bo‘shlig‘i jarrohligida eng ko‘p uchraydigan o‘tkir kasalliklardan biri bo‘lib, shoshilinch jarrohlik amaliyotining muhim qismini tashkil etadi. Turli epidemiologik kuzatuvlarga ko‘ra, hayot davomida aholining sezilarli qismi ushbu kasallikka duch kelishi mumkin va u o‘z vaqtida davolanmagan holatlarda og‘ir asoratlarni rivojlanishiga olib keladi (1,2). Kasallikning tez rivojlanishi, klinik belgilarining turli ko‘rinishda namoyon bo‘lishi hamda ayrim hollarda atipik kechishi tashxis qo‘yish va

davolash jarayonini murakkablashtiradi. Shu sababli o'tkir appenditsitni erta aniqlash va jarrohlik aralashuvini o'z vaqtida amalga oshirish zamonaviy jarrohlik amaliyotining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi (3). Hozirgi vaqtda o'tkir appenditsitni davolashning asosiy usuli appendektomiya bo'lib, ushbu operatsiya dunyo bo'yicha eng ko'p bajariladigan shoshilinch jarrohlik amaliyotlaridan biri hisoblanadi (4). Jarrohlik texnologiyalarining takomillashuvi, diagnostika imkoniyatlarining kengayishi va operatsiyadan keyingi davolash tamoyillarining rivojlanishi natijasida davolash samaradorligi sezilarli darajada oshgan. Shunga qaramay, ayrim bemorlarda operatsiyadan keyingi davrda jarohat infeksiyasi, qorin bo'shlig'i yiringli jarayonlari yoki boshqa yallig'lanish asoratlari kuzatilishi mumkin (5). Bu holat kasallikning klinik shakli, tashxis qo'yishdagi kechikishlar, bemorning umumiy holati hamda operatsiyadan keyingi davrni boshqarish xususiyatlari bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Adabiyotlarda o'tkir appenditsitni davolash natijalarini yaxshilash, jarrohlik taktikasini takomillashtirish hamda operatsiyadan keyingi asoratlarning oldini olish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan, biroq turli klinik kuzatuvlarda operatsiyadan keyingi asoratlarning uchrash chastotasi turlicha ekanligi qayd etiladi va bu holat ushbu muammoni yanada chuqurroq o'rganish zarurligini ko'rsatadi (6). Shu munosabat bilan o'tkir appenditsitda jarrohlik davolashning klinik jihatlarini tahlil qilish hamda operatsiyadan keyingi asoratlarning profilaktikasining samaradorligini baholash dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi o'tkir appenditsit bilan operatsiya qilingan bemorlarda jarrohlik davolashning klinik xususiyatlarini o'rganish hamda operatsiyadan keyingi asoratlarning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlarning samaradorligini tahlil qilishdan iborat.

Maqsad. Ushbu tadqiqotning maqsadi o'tkir appenditsitda jarrohlik davolash natijalarini tahlil qilish va operatsiyadan keyingi asoratlarning profilaktikasi samaradorligini baholashdan iborat.

Materiallar va metodlar. Ushbu tadqiqot retrospektiv-prospektiv dizaynda o'tkazildi va o'tkir appenditsit tashxisi bilan jarrohlik amaliyotiga yotqizilgan bemorlar guruhini qamrab oldi, bemorlar 2023–2025 yillar davomida shifoxona jarrohlik bo'limiga murojaat qilgan holatlar asosida tanlab olindi, inklyuziya mezonlariga klinik va instrumental tasdiqlangan o'tkir appenditsit kirgan, eksklyuziya mezonlariga esa boshqa qorin bo'shlig'i o'tkir yallig'lanish kasalliklari va og'ir somatik patologiyalar bilan kechgan holatlar kiritilmadi, barcha bemorlarda standart diagnostika protokoli qo'llanildi, jumladan umumiy qon tahlili, C-reaktiv oqsil darajasi, ultratovush

tekshiruv va zarur hollarda kompyuter tomografiya bajarildi, jarrohlik davolash ochiq appendektomiya va ko'rsatmalarga muvofiq laparoskopik usulda amalga oshirildi, operatsiyalar umumiy qabul qilingan aseptik va antiseptik qoidalarga rioya qilgan holda bajarildi, operatsiyadan keyingi davrda bemorlar klinik kuzatuv ostida bo'lib, umumiy holat, tana harorati, og'riq sindromi va yara bitish jarayoni muntazam baholab borildi, olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilinib, χ^2 testi va Student t-testi yordamida qayta ishlandi va $p < 0,05$ darajasi statistik ahamiyatli deb qabul qilindi, barcha jarayonlar Helsinki deklaratsiyasi tamoyillariga muvofiq amalga oshirildi va bemorlardan xabardor rozilik olindi.

Natijalar. 124 nafar bemor o'rganildi, ularning 68,5% erkaklar, 31,5% ayollarni tashkil etdi, o'rtacha yosh $34,2 \pm 12,6$ yil bo'lib, klinik tahlil natijalariga ko'ra oddiy yallig'lanish shakli 52,4% da, destruktiv shakllar esa 47,6% da qayd etildi, jarrohlik davolashda 71,8% holatda ochiq appendektomiya, 28,2% holatda laparoskopik usul qo'llanildi, operatsiya davomiyligi o'rtacha 48 ± 15 daqiqa bo'lib, minimal invaziv guruhda vaqt ko'rsatkichi nisbatan past bo'ldi, operatsiyadan keyingi davr tahlilida umumiy asoratlari 18,6% bemorda aniqlanib, ulardan 9,7% jarrohlik yara infeksiyasi, 5,6% qorin bo'shlig'i yallig'lanish jarayonlari va 3,2% seroma holatlari tashkil etdi, laparoskopik guruhda asoratlari chastotasi 10,8% bo'lib, ochiq jarrohlik guruhiga nisbatan past ko'rsatkichni namoyon qildi, shifoxonada yotish davomiyligi o'rtacha $6,8 \pm 2,3$ kuni tashkil etib, laparoskopik guruhda bu ko'rsatkich $4,9 \pm 1,6$ kunga teng bo'ldi va statistik jihatdan farq ahamiyatli bo'ldi ($p < 0,05$), laborator ko'rsatkichlar dinamikasida operatsiyadan keyingi 3–5 kun ichida yallig'lanish markerlarining pasayishi qayd etildi, umumiy natijalar jarrohlik aralashuvni erta amalga oshirish va minimal invaziv yondashuvdan foydalanish asoratlari darajasini kamaytirishini ko'rsatdi.

Bemorlarning demografik va klinik tavsiflari

Ko'rsatkich	Natija
Bemorlar soni	124
Erkaklar	68,5%
Ayollar	31,5%
O'rtacha yosh	$34,2 \pm 12,6$ yil
Oddiy appenditsit	52,4%

Destruktiv appenditsit	47,6%
------------------------	-------

Jarrohlik usullari va operatsiya davomiyligi

Ko'rsatkich	Natija
Ochiq appendektomiya	71,8%
Laparoskopik appendektomiya	28,2%
O'rtacha operatsiya vaqti	48 ± 15 daqiqa
Laparoskopiyada operatsiya vaqti	nisbatan qisqaroq

Operatsiyadan keyingi asoratlar

Asorat turi	Uchrash chastotasi
Umumiy asoratlar	18,6%
Jarrohlik yara infeksiyasi	9,7%
Qorin bo'shlig'i yallig'lanishi	5,6%
Seroma	3,2%
Laparoskopik guruhda asoratlar	10,8%

Muhokama

Ushbu tadqiqotning maqsadi o'tkir appenditsitda jarrohlik davolash natijalari va operatsiyadan keyingi asoratlar profilaktikasi samaradorligini baholashdan iborat edi, olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, kasallikning erta bosqichida jarrohlik aralashuv amalga oshirilgan bemorlarda operatsiyadan keyingi davr nisbatan silliq kechgan va asoratlar kamroq qayd etilgan bo'lib, bu holat o'tkir appenditsitda vaqt omilining muhim klinik ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi, biroq bu bog'liqlik mutlaq emasligi, ya'ni ayrim hollarda erta operatsiyaga qaramay yengil asoratlar kuzatilishi mumkinligi ham klinik amaliyotda qayd etiladi (8,9). Ochiq va laparoskopik usullarni

taqqoslash natijalari minimal invaziv yondashuvda asoratlar chastotasi pastroq va shifoxonada yotish muddati qisqaroq ekanligini ko'rsatdi, bu esa adabiyotlarda ham qayd etilgan tendensiyalarga mos keladi, jumladan zamonaviy tadqiqotlarda laparoskopik appendektomiya to'qimalarga kamroq jarohat yetkazishi va yallig'lanish javobini nisbatan pasaytirishi mumkinligi ta'kidlanadi (10,11). Operatsiyadan keyingi asoratlar orasida yara infeksiyasi va qorin bo'shlig'i yallig'lanish jarayonlari ustunlik qilgani, ayniqsa kech murojaat qilgan bemorlarda ko'proq uchragani kasallikning klinik kechish bosqichi asoratlar rivojlanishida muhim rol o'ynashini ko'rsatadi, bu esa ayrim mualliflar tomonidan ham qo'llab-quvvatlanadi, ular kechikkan tashxis intraabdominal infeksiyon asoratlar xavfini oshirishini ta'kidlaydilar (12,13). Tadqiqot natijalari umumiy klinik tendensiyalar bilan mos bo'lsa-da, ayrim farqlar bemorlar tanlanishi, klinik sharoit va operatsiya texnik yondashuvlardagi o'ziga xosliklar bilan izohlanishi mumkin. Tadqiqotning cheklovi sifatida bemorlar sonining nisbatan cheklanganligi va bir markaz doirasida olib borilgani natijalarni umumlashtirish darajasini biroz pasaytirishi mumkin, shunga qaramasdan, olingan natijalar amaliy jihatdan muhim bo'lib, o'tkir appenditsitni erta aniqlash, jarrohlik usulini individual tanlash va operatsiyadan keyingi profilaktik choralarni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi, kelgusida esa ko'p markazli va katta hajmli tadqiqotlar orqali ushbu natijalarni yanada aniqlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi (14).

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari o'tkir appenditsitda jarrohlik davolash va operatsiyadan keyingi asoratlar profilaktikasi bo'yicha muhim klinik xulosalarni shakllantirish imkonini berdi. Olingan natijalar kasallikning erta aniqlangan holatlarida bajarilgan jarrohlik aralashuvlar operatsiyadan keyingi asoratlar kamayishi va bemorlarning tiklanish jarayoni tezlashishi bilan bog'liqligini ko'rsatdi, shu bilan birga minimal invaziv yondashuv qo'llanilganda shifoxonada yotish muddati qisqaroq bo'lishi kuzatildi va bu tadqiqot boshida qo'yilgan maqsad va vazifalarning bajarilganini tasdiqladi. Natijalar shuni anglatadiki, o'tkir appenditsitda erta tashxis qo'yish va jarrohlik taktikasini individual tanlash klinik natijalarni sezilarli darajada yaxshilaydi va operatsiyadan keyingi davrni yengillashtiradi, bu esa amaliy jarrohlik yondashuvlarini yanada optimallashtirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklovlari mavjud bo'lib, xususan bemorlar sonining cheklanganligi va bir markaz doirasida olib borilgani natijalarni keng miqyosda umumlashtirishda ehtiyotkorlikni talab etadi. Kelgusida ushbu yo'nalishda ko'p

markazli, katta hajmli va uzoq muddatli kuzatuv tadqiqotlarini o'tkazish orqali natijalarni yanada aniqlashtirish maqsadga muvofiq bo'ladi. Umuman olganda, ushbu ish natijalari o'tkir appenditsitni davolash amaliyotini takomillashtirishga xizmat qiladi va klinik qaror qabul qilishda muhim ilmiy asos bo'lib hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning amalga oshirilishida ilmiy-metodik maslahatlari bilan ko'mak bergan jarrohlik sohasi mutaxassislariga hamda klinik materiallarni to'plash va bemorlarni kuzatish jarayonini tashkil etishda amaliy yordam ko'rsatgan shifoxona jarrohlik bo'limi xodimlariga men o'z minnatdorchiligimni bildiraman. Tadqiqot davomida statistik tahlil va ilmiy tavsiyalar bo'yicha yordam bergan mutaxassislarga ham alohida tashakkur izhor etaman. Shuningdek, ushbu ish Ohangaron tuman tibbiyot birlashmasi jarrohlik klinikasi negizida olib borilgan. Bemorlarni diagnostika va davolash jarayonida ishtirok etgan tibbiyot xodimlarining amaliy yordami ham tadqiqot sifatini oshirishda muhim rol o'ynaganini alohida ta'kidlash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Di Saverio S, Podda M, De Simone B, et al. Diagnosis and treatment of acute appendicitis: 2020 update of the WSES Jerusalem guidelines. *World Journal of Emergency Surgery*. 2020;15:27.
2. Bhangu A, Søreide K, Di Saverio S, et al. Acute appendicitis: modern understanding of pathophysiology, diagnosis and management. *The Lancet*. 2015;386(10000):1278–1287.
3. Sartelli M, Baiocchi GL, Di Saverio S, et al. Prospective observational study on acute appendicitis outcomes and surgical approaches. *International Journal of Surgery*. 2021;86:1–8.
4. Andersson RE. The natural history and traditional management of appendicitis. *Annals of Surgery*. 2007;246(1):9–14.
5. Flum DR. Clinical practice. Acute appendicitis—appendectomy or antibiotics. *New England Journal of Medicine*. 2015;372(20):1937–1943.
6. Brunickardi FC, Andersen DK, Billiar TR, et al. *Schwartz's Principles of Surgery*. 11th ed. New York: McGraw-Hill; 2019.
7. Williams NS, O'Connell PR, McCaskie AW. *Bailey & Love's Short Practice of Surgery*. 27th ed. CRC Press; 2018.
8. Cameron JL, Cameron AM. *Current Surgical Therapy*. 13th ed. Elsevier; 2020.

9. Petroianu A. Diagnosis of acute appendicitis. *International Journal of Surgery*. 2012;10(3):115–119.
10. Livingston EH, Woodward WA, Sarosi GA. Clinical implications of appendicitis management trends. *American Journal of Surgery*. 2007;194(6):748–754.
11. Gorter RR, et al. Systematic review of laparoscopic versus open appendectomy. *Journal of Gastrointestinal Surgery*. 2016;20(6):1121–1131.
12. Sallinen V, et al. Meta-analysis of appendicitis treatment outcomes. *British Journal of Surgery*. 2016;103(7):842–853.
13. Sartelli M, et al. Intra-abdominal infections and surgical site complications. *World Journal of Emergency Surgery*. 2020;15:22.
14. Di Saverio S, et al. Evidence-based management of acute appendicitis. *World Journal of Emergency Surgery*. 2020;15:27.
- 15.